

Důchody srozumitelně

Jak fungují, kolik stojí a co od nich čekat

Citujte: NIČ, Miloslav. *Důchody srozumitelně*. 1. vyd. Slaný: Miloslav Nič, 2026. ISBN 978-80-909954-3-7.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.21073410>

Naskenuj
a stáhni knihu

Celá kniha zdarma (PDF · ePub · HTML):

<https://vydavatelstvi.mila.guide/duchodove-zabezpeceni/> · Licence CC BY 4.0

OBČANSKÝ KOMPAS · KAPITOLA 2

Jak český důchodový systém funguje

Průběžný systém v praxi: kdo platí odvody, jak se důchod počítá, jak se valorizuje, v kolika letech se odchází do penze – a co mění reforma z roku 2024.

Miloslav Nič · Stav: 29. června

2026 · obcansky-kompas.mila.guide/duchodove-zabezpeceni/jak-system-funguje

Stručně

Český důchodový systém stojí hlavně na prvním pilíři, tedy na průběžném státním důchodovém pojištění. Spravuje ho Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ). „Průběžný“ znamená, že odvody dnešních pracujících se rovnou používají na výplatu dnešních důchodů.

Účast v systému je povinná pro zaměstnance a pro osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), pokud splní podmínky stanovené zákonem. U velmi nízkých příjmů a u vedlejší samostatné činnosti pod rozhodnou částkou povinnost platit pojistné nevzniká. V důchodu pak lidé z tohoto systému dostávají měsíční dávku, jejíž výše se řídí zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.¹²

Kolik se odvádí

U běžného zaměstnance se na důchodové pojištění odvádí celkem 28 % z hrubé mzdy. Zaměstnavatel platí 21,5 % a zaměstnanec 6,5 %. OSVČ odvádějí pojistné samostatně ze svého vyměřovacího základu.

³

Jak se počítá důchod

Starobní důchod se skládá ze dvou částí. První je základní výměra, která je stejná pro všechny a v roce 2026 činí 4 900 Kč měsíčně. Druhou je procentní výměra, která závisí hlavně na předchozích výdělcích a délce pojištění.

U důchodů přiznaných v roce 2026 činí sazba za každý rok pojištění 1,495 % výpočtového základu. Tato sazba postupně klesá až na 1,45 % u důchodů přiznaných od roku 2035.

Od 1. 1. 2026 navíc platí nová minimální výše starobního důchodu. Celkem odpovídá 20 % průměrné mzdy, dnes přibližně 9 800 Kč měsíčně. Skládá se ze základní výměry 4 900 Kč a minimální procentní výměry 4 900 Kč. ²⁴

Důchodový věk

Důchodový věk se dnes u většiny lidí pohybuje kolem 65 let. Reforma z roku 2024 ho podle platného zákona postupně zvyšuje až na 67 let u lidí narozených po roce 1988. Přejít probíhá pozvolna, vždy o jeden měsíc podle ročníku narození.

Ženy mají přechodně nižší důchodový věk podle počtu vychovaných dětí. Tento rozdíl se ale postupně srovnává s věkem mužů.

⁴

Valorizace

Valorizace znamená pravidelné zvyšování důchodů. Podle současných pravidel se důchody každoročně zvyšují o růst cen a o jednu třetinu reálného růstu mezd. Dříve se započítávala polovina reálného růstu mezd. ⁵

Pokud růst cen během roku dosáhne zákonem stanovené hranice, nepoužije se už dřívější mimořádná valorizace. Místo ní se vyplácí dočasný přírůstek k důchodu. Ten platí jen do konce daného kalendářního roku a od 1. ledna následujícího roku zaniká. ⁵

Tip

Průběžný systém znamená, že peníze, které dnes pracující odvedou, stát rovnou vyplatí současným důchodcům. Neexistuje žádný spořicí účet, ze kterého by se v budoucnu automaticky čerpalo. Systém funguje tehdy, když odvody stačí pokrývat výdaje. Proto má na důchody tak velký vliv poměr mezi počtem pracujících a počtem důchodců.

Podrobně

Základní princip: průběžné financování

Český důchodový systém stojí hlavně na prvním pilíři, tedy na státním důchodovém pojištění. Je průběžné: pojistné, které dnes odvádějí pracující lidé, stát používá na výplatu současných důchodů. Často se pro něj používá i anglické označení *pay-as-you-go* (PAYG).¹

Nejde o osobní spořicí účet, na kterém by každému pracujícímu ležely jeho vlastní peníze na stáří. Právě tím se český první pilíř liší od **fondově financovaného** modelu, který používají například nizozemské nebo dánské penzijní fondy. V takovém modelu se peníze investují a budoucí penze se vyplácí z naspořené majetku.

Český první pilíř funguje jinak. Stát vede záznamy o tom, kdo byl jak dlouho pojištěn a z jakých příjmů odváděl pojistné. Z těchto údajů se později vypočítá, zda má člověk na důchod nárok a jak vysoký důchod bude.

Zákonný rámec

Český důchodový systém má tři hlavní právní opory. Základním předpisem je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který platí od 1. ledna 1996 a od té doby prošel mnoha novelami. Určuje, kdo má na důchod nárok, jak se důchod počítá a za jakých podmínek se vyplácí.

Na něj navazuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení, který upravuje odvody. Dalším důležitým předpisem je zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Ten řeší správu systému a praktické postupy, například evidenci pojištění nebo vyřizování žádostí.

Důchodové pojištění spravuje Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), která má sídlo v Praze.

Kdo odvádí, kolik a za koho

U běžného zaměstnance činí pojistné na důchodové pojištění celkem 28 % z vyměřovacího základu, tedy zjednodušeně z hrubé mzdy. Tato částka se dělí mezi zaměstnavatele a zaměstnance. Zaměstnavatel odvádí svou část za zaměstnance, zaměstnanci se jeho část strhává automaticky ze mzdy.³

Kdo platí	Sazba	Z čeho
Zaměstnavatel	21,5 %	ze zúčtovaných mezd svých zaměstnanců
Zaměstnanec	6,5 %	strhává se automaticky ze mzdy
OSVČ vykonávající hlavní činnost	28 %	z vyměřovacího základu, nejméně z 55 % zisku; u hlavní činnosti platí minimální měsíční vyměřovací základ stanovený pro daný rok
OSVČ vykonávající vedlejší činnost	28 %	platí jen při překročení takzvané rozhodné částky

Osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) si pojistné platí samy. U hlavní činnosti musí dodržet minimální vyměřovací základ. U vedlejší činnosti jim povinnost platit důchodové pojištění vzniká až po překročení takzvané rozhodné částky, tedy hranice příjmů stanovené pro daný rok.

Vedle důchodového pojištění se odvádějí i další části sociálního pojištění. Zaměstnanec platí ještě 0,6 % na nemocenské pojištění. Zaměstnavatel u běžného zaměstnance odvádí kromě důchodového pojištění také 2,1 % na nemocenské pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Celkový odvod na sociální pojištění tak činí 7,1 % u zaměstnance a 24,8 % u běžného zaměstnavatele. Důchodové pojištění je z těchto položek největší.

Příklad

Zaměstnanec s hrubou mzdou 40 000 Kč měsíčně odvede ze své mzdy na důchodové pojištění 2 600 Kč. Zaměstnavatel za něj odvede dalších 8 600 Kč. Celkem tak do důchodového systému míří 11 200 Kč měsíčně, tedy 134 400 Kč ročně.

Za 40 let práce by při stejné mzdě a v dnešních cenách odpovídaly tyto odvody zhruba 5 milionům Kč. Pro srovnání: průměrný starobní důchod po lednové valorizaci v roce 2026 činí 21 839 Kč měsíčně, 261 000 Kč ročně. Pokud by člověk pobíral důchod 20 let, stát by mu za tu dobu vyplatil 5,2 milionu Kč.

Tento jednoduchý příklad ukazuje, že částky mohou na první pohled vycházet podobně. Platí to ale jen při zjednodušeném výpočtu a při stabilní demografii, tedy při stabilním poměru mezi počtem pracujících a počtem důchodců. Právě tento poměr se v Česku mění.

Jak se počítá důchod: dvě části a redukční hranice

Měsíční starobní důchod vyplácený z prvního pilíře se skládá ze dvou částí: základní výměry a procentní výměry. Základní výměra je stejná pro všechny. Procentní výměra se naopak odvíjí hlavně od předchozích výdělků a doby pojištění. Jejich součet tvoří výslednou měsíční částku důchodu.

Základní výměra

Základní výměra je pevná část důchodu, kterou dostávají všichni důchodci bez ohledu na to, kolik vydělávali během pracovního života. V roce 2026 činí 4 900 Kč měsíčně (10 % průměrné mzdy). Každý rok se upravuje podle zákonných pravidel.⁶

Procentní výměra

Procentní výměra je část důchodu, která odráží individuální pracovní historii. Záleží hlavně na době pojištění, tedy na tom, kolik let člověk pracoval nebo se mu započítala náhradní doba, například péče o dítě nebo evidence na úřadu práce. Důležitý je také výpočtový základ, který vychází z předchozích výdělků.

Před reformou činila sazba za každý rok pojištění 1,5 % výpočtového základu. Reforma z roku 2024 tuto sazbu postupně snižuje. U důchodů přiznaných v roce 2026 činí 1,495 % a dál klesá až na 1,45 % u důchodů přiznaných od roku 2035.⁴

Osobní vyměřovací základ (OVZ) je zjednodušeně průměr předchozích výdělků, ze kterých člověk odváděl pojistné, za takzvané rozhodné období. To se zpravidla počítá od roku následujícího po dosažení 18 let věku, nejdříve však od roku 1986, až do roku před přiznáním důchodu.

Starší výdělků se při výpočtu přepočítávají na úroveň dnešních mezd. Díky tomu se například mzda z 90. let nebere v původní nominální částce, ale upraví se tak, aby odpovídala pozdější mzdové úrovni.

Výpočtový základ (VZ) vznikne z osobního vyměřovacího základu po uplatnění redukčních hranic. Redukční hranice určují, jak velká část příjmu se při výpočtu důchodu skutečně započítá. Čím je příjem vyšší, tím menší část z něj se do důchodu promítá.

U důchodů přiznaných v roce 2026 se do první redukční hranice, tedy do 21 546 Kč, započítává 99 % příjmu. Z části příjmu mezi první a druhou redukční hranicí, mezi 21 546 Kč a 195 868 Kč, se započítává

26 %. K příjmu nad druhou redukční hranicí, nad 195 868 Kč, se už při výpočtu důchodu nepřihlíží.

Reforma z roku 2024 zároveň postupně snižuje zápočet v první redukční hranici. V roce 2025 se do ní započítávalo 100 % příjmu, v roce 2026 už 99 % a u důchodů přiznaných od roku 2035 má zápočet klesnout až na 90 %.

Redukční hranice jsou důležité pro solidární složku: lidem s nižšími příjmy nahrazuje větší část jejich předchozí mzdy než lidem s vyššími příjmy.

Člověk s příjmem 60 000 Kč měsíčně proto nebude mít dvojnásobný důchod oproti člověku s příjmem 30 000 Kč, i když odváděl dvojnásobné pojistné.

Příklad

Představme si ženu, která má po 40 letech pojištění osobní vyměřovací základ 35 000 Kč měsíčně. Při výpočtu důchodu se ale tato částka nezapočítá celá. Nejprve se uplatní redukční hranice.

Do první redukční hranice, 21 546 Kč, se započítá 99 % příjmu. To odpovídá částce 21 331 Kč. Z části mezi 21 546 Kč a 35 000 Kč se započítá 26 %. Jde o rozdíl 13 454 Kč, z něhož se do výpočtu promítne 3 498 Kč. Výpočtový základ tak vychází přibližně na 24 829 Kč.

Procentní výměra se pak vypočítá jako 40 let pojištění $\times$ 1,495 % $\times$ 24 829 Kč. Výsledek je přibližně 14 850 Kč. Po přičtení základní výměry 4 900 Kč vychází celkový starobní důchod na 19 750 Kč měsíčně.

Stejný příklad lze orientačně přepočítat i podle konečných parametrů reformy: sazby 1,45 % a zápočtu 90 % do první redukční hranice. Při dnešních redukčních hranicích by důchod vyšel zhruba o 1 570 Kč měsíčně nižší. Jde ale jen o mechanický přepočet. Skutečný rozdíl u důchodů přiznávaných v roce 2035 bude záviset na platných valorizovaných redukčních hranicích.

Důchodový věk a jeho postupné zvyšování

Důchodový věk je věk, ve kterém člověku vzniká nárok na starobní důchod, pokud splnil i potřebnou dobu pojištění. V Česku se během posledních desetiletí postupně zvyšoval. Před reformou z roku 2024 platil strop 65 let, který byl nastaven zákonem v roce 2017.

Reforma z roku 2024 tento strop znovu otevřela. Podle platného zákona se důchodový věk bude postupně zvyšovat nad 65 let. Hranice

67 let se bude týkat lidí narozených po roce 1988. Prvním ročníkem, který při odchodu do důchodu skutečně dosáhne 67 let, bude ročník 1989, a to v roce 2056.

Zvyšování probíhá pozvolna, vždy o jeden měsíc za každý další ročník narození.⁴

Rok narození Důchodový věk u mužů a bezdětných žen	
1966	65 let a 1 měsíc
1970	65 let a 5 měsíců
1980	66 let a 3 měsíce
1989 a mladší	67 let

U žen historicky závisel důchodový věk také na počtu vychovaných dětí. Tento rozdíl se ale postupně srovnává s věkem mužů. U bezdětných žen se už důchodový věk v praxi vyrovnává mužům, zatímco u žen s více dětmi se srovnání dokončí později.

Valorizace: jak se důchody každoročně upravují

Inflace postupně snižuje kupní sílu peněz. Kdyby se důchody nezvyšovaly, za stejnou částku by si důchodci mohli rok od roku koupit méně. Proto stát důchody pravidelně valorizuje, tedy zvyšuje podle zákonného vzorce. Ten zohledňuje především růst cen a částečně také růst reálných mezd.

Pravidla valorizace se změnila zákonem č. 270/2023 Sb. v reakci na vysokou inflaci v roce 2022. Při pravidelné lednové valorizaci se dnes do důchodů promítá růst spotřebitelských cen za předchozí období v plné výši a k tomu jedna třetina reálného růstu mezd. Před touto změnou se započítávala polovina reálného růstu mezd.⁵

Při rychlém růstu cen během roku platí zvláštní pravidla. Pokud ceny od poslední valorizace vzrostou kumulativně o 5 %, stát zvýší důchody i mimo pravidelný lednový termín. Toto mimořádné zvýšení má dvě části.

První část se promítá trvale do procentní výměry důchodu, tedy do jeho zásluhové složky. U průměrného důchodu má pokrýt zhruba 30 % zdražení. Druhou část tvoří dočasný přírůstek k důchodu. Jde o pevnou částku odpovídající dalším přibližně 30 % zdražení, která se vyplácí jen do konce kalendářního roku a od 1. ledna následujícího roku zaniká.⁵

Dřívější mimořádná valorizace promítala celé zdražení do procentní výměry důchodů trvale. Nová úprava do ní promítá jen menší

část a další část řeší dočasným přídavkem. Díky tomu méně zatěžuje veřejné rozpočty v následujících letech.

Politici mohou pravidla valorizace změnit zákonem. V minulosti stát valorizaci dočasně omezil, například v letech 2013–2015, kdy se kvůli úsporám započítávala jen část růstu cen a mezd. V letech 2022–2023 naopak přišly mimořádné zásahy po inflačním šoku.

Tato možnost je dvojsečná. Umožňuje státu reagovat na mimořádnou situaci, ale zároveň vytváří prostor pro krátkodobá politická rozhodnutí, která mohou mít dlouhodobé rozpočtové dopady.

Výchovné: příplatek za výchovu dětí

Od ledna 2023 platí v Česku takzvané výchovné, tedy zvýšení starobního důchodu za vychované dítě. Zavedla ho novela zákona o důchodovém pojištění, konkrétně zákon č. 323/2021 Sb.¹¹

Výchovné náleží osobě, která o konkrétní dítě osobně pečovala v největším rozsahu. Zpravidla jde o péči alespoň 10 let do jeho zletilosti. Pokud se člověk ujal výchovy dítěte až po jeho osmém roce věku, stačí zpravidla alespoň 5 let péče. Za totéž dítě se výchovné přiznává jen jedné osobě – typicky matce, ale může jít i o otce nebo jiného vychovatele.

Původně se k důchodu připočítávala pevná částka 500 Kč měsíčně za každé vychované dítě. V roce 2025 se po valorizaci zvýšila na 503 Kč. Reforma z roku 2024 ale valorizaci výchovného zrušila a od 1. 1. 2026 částku znovu stanovila na 500 Kč.

Od 1. 1. 2027 se navíc mění způsob, jak se valorizují důchody s výchovným. Při valorizaci se od procentní výměry nejprve odečte výchovné ve výši 500 Kč za každé vychované dítě. Zbývající část důchodu se zvýší podle valorizačního vzorce a výchovné se poté přičte zpět ve stejné výši. V korunách tedy zůstane zachováno, ale protože se dál nebude zvyšovat, jeho reálná hodnota bude postupně klesat.⁷

Zákonný rámec

Výchovné se vztahuje i na starobní důchody přiznané před 1. 1. 2023. U mnoha žen Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) zvýšení provedla automaticky, protože měla potřebné údaje ve své evidenci. V ostatních případech bylo nutné podat žádost. Kdo splňuje podmínky a výchovné mu přiznáno nebylo, může se obrátit na ČSSZ a podat žádost dodatečně.

Další pilíře: dobrovolné spoření a zrušený druhý pilíř

Český důchodový systém se někdy popisuje jako třípilířový. V praxi je ale rozhodující hlavně první pilíř, tedy státní průběžné pojištění. Právě z něj se vyplácí většina důchodů.

Druhý pilíř, dobrovolné důchodové spoření, existoval jen krátce v letech 2013–2015 a poté byl zrušen. Podrobněji se mu věnuje kapitola 6.

Třetí pilíř funguje dál. Jde o dobrovolné soukromé spoření na stáří se státní podporou. Patří do něj hlavně doplňkové penzijní spoření a starší penzijní připojištění v transformovaných fondech.

Vedle toho od roku 2024 existuje také dlouhodobý investiční produkt (DIP). Ten rozšířil okruh daňově podporovaných produktů, které lze využít ke spoření na stáří.

Doplňkové penzijní spoření (DPS) upravuje zákon č. 427/2011 Sb. Nabízí ho 9 penzijních společností sdružených v Asociaci penzijních společností ČR. Stát k němu poskytuje příspěvek ve výši 20 % z měsíční úložky účastníka, nejvýše však 340 Kč měsíčně. Vedle toho lze využít také daňové úlevy.

Od ledna 2024 mohou lidé využívat dlouhodobý investiční produkt (DIP). Zavedl ho zákon č. 462/2023 Sb., který mimo jiné novelizoval zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. DIP je volnější alternativa k tradičnímu penzijnímu spoření. Může zahrnovat například akcie, burzovně obchodované fondy (ETF), dluhopisy nebo spořicí účty. Nemá garantovaný výnos, ale dává větší svobodu ve výběru investic.

Třetí pilíř je v Česku rozšířený, jeho dopad na budoucí důchody ale závisí hlavně na tom, kolik si do něj lidé skutečně ukládají. Ministerstvo financí evidovalo k 30. 9. 2025 celkem 3,9 milionu účastníků třetího penzijního pilíře. Z toho bylo 2,12 milionu v doplňkovém penzijním spoření a 1,81 milionu ve starších transformovaných fondech penzijního připojištění.

Samotný počet účastníků proto ještě neříká, jak výrazně třetí pilíř lidem zlepší příjem ve stáří. Záleží na výši pravidelných úložek, délce spoření i zvoleném typu produktu. Typické měsíční úložky bývají nízké a účastníci se mezi sebou výrazně liší. Podrobnosti rozebírá kapitola 12 „Co s tím může dělat občan“. ¹⁰

Shrnutí

Tip

Český důchodový systém je průběžné státní pojištění se silnou solidární složkou. Peníze, které dnes odvádějí pracující, se používají na výplatu současných důchodů. Systém se financuje hlavně z důchodového pojištění, které u běžného zaměstnance odpovídá celkem 28 % z hrubé mzdy.

Výsledný důchod má dvě části. Základní výměra je stejná pro všechny. Procentní výměra se počítá z předchozích příjmů a doby pojištění. Solidární složka se projevuje hlavně přes redukční hranice: vyšší příjem se do důchodu nezapočítává celý, takže rozdíly v důchodech jsou menší než rozdíly ve mzdách.

Reforma z roku 2024 podle platného zákona postupně posouvá důchodový věk nad 65 let, až na 67 let u ročníků po roce 1988. Zároveň zpomaluje růst nově přiznávaných důchodů dvěma parametry: snižuje sazbu za rok pojištění z 1,5 % na 1,45 % u důchodů přiznaných od roku 2035 a snižuje zápočet osobního vyměřovacího základu do první redukční hranice ze 100 % v roce 2025 na 90 % v roce 2035.

Další pilíře jsou dobrovolné. Ve srovnání s prvním pilířem mají zatím menší význam, protože záleží hlavně na tom, kolik si do nich lidé skutečně ukládají.

Zdroje

- 1 PARLAMENT ČR. (1995). *Zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění*. [k 2026-05-12]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>
- 2 ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. ČSSZ – *Důchodové pojištění: základní informace*. [k 2026-05-12]
<https://www.cssz.cz/duchody-obecne-informace>
- 3 PARLAMENT ČR. (1992). *Zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení*. [k 2026-05-12]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-589>
- 4 PARLAMENT ČR. (2024). *Zákon č. 417/2024 Sb. – reforma důchodového systému*. [k 2026-05-12]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-417>
- 5 PARLAMENT ČR. (2023). *Zákon č. 270/2023 Sb. – pravidla valorizace důchodů*. [k 2026-05-12]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-270>
- 6 MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. MPSV – *Výpočet starobního důchodu*. [k 2026-05-12]
<https://www.mpsv.cz/starobni-duchody>
- 7 ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. (2023). ČSSZ – *Výchovné (příplatek k důchodu za výchovu dětí)*. [k 2026-05-12]
<https://www.cssz.cz/web/cz/otazky-a-odpovedi-ke-zvyseni-starobniho-duchodu-za-vychovane-dite-tzv.-vychovnemu>
- 8 PARLAMENT ČR. (2011). *Zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření*. [k 2026-05-12]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-427>
- 9 PARLAMENT ČR. (2023). *Zákon č. 462/2023 Sb. – dlouhodobý investiční produkt (DIP)*. [k 2026-05-12]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-462>
- 10 MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. MF ČR – *Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a DPS (k 30. 9. 2025)*. [k 2026-06-15]
<https://mf.gov.cz/cs/financi-tch/soukromo-penzijni-systemy/iii-plir-doplukove-penzijni-sporeni-a-p/vyvoj-penzijniho-pripojisti/2025/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pripojisti-61976>
- 11 PARLAMENT ČR. (2021). *Zákon č. 323/2021 Sb. – novela zavádějící výchovné*. [k 2026-05-12]
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-323>